

Liever doof

Dovenorganisaties in onder meer de VS en de UK pleiten voor het recht van doven op de keuze voor dove kinderen, met name het recht op het 'creëren' van dove kinderen door middel van embryo-screening en -selectie of zaaddonorkeuze (in discussie onder de noemer van "designer deafness"). Het illustreert de emancipatie van doven. Veel doven zijn trots op hun anders-zijn, hun identiteit. Doofheid is geen handicap, vinden ze, althans, hoeft het niet te zijn. Waar gebarentaal gebezigd wordt, mankeert er niks aan doven; daar zijn de niet-gebarentaligen gehandicapt. Doven vormen eigenlijk een linguïstische of culturele minderheid en hierom zouden in aanmerking moeten komen voor de rechten die ook andere minderheden genieten.

Deze ontwikkeling leidt tot dringende en intrigerende vragen. Enkele voorbeelden:

1. Gebarentaal of spraakafzien?

Sinds het ontstaan van het dovenonderwijs staat ter discussie wat dove kinderen op school moeten leren: gebarentaal of spraakafzien? Of beide, maar dan in welke verhouding? De erkenning van gebarentalen als volwaardige talen heeft wel invloed op de discussie gehad, maar betekende niet het einde ervan. Posities in de discussie gaan terug op morele inzichten en opvattingen aangaande doofheid, communicatie, groepsidentiteit, sociale integratie enzovoort en de rol van onderwijs hierin. Het maakt bijvoorbeeld verschil of het dovenonderwijs voornamelijk bedoeld is als inleiding in de dovencultuur of als voorbereiding op participatie in de gedeelde cultuur van horenden en doven of als poging om de ongunstige gevolgen van doofheid als gebrek zoveel mogelijk weg te nemen.

2. Rechten van ouders en kinderen

Een dagelijkse omgeving waarin gebarentaal de moedertaal is en door iedereen vloeiend gebezigd wordt, is gunstig voor de ontwikkeling van dove kinderen. Zo'n omgeving is niet alleen voor hun talige ontwikkeling optimaal, maar voor hun algehele ontwikkeling. Het is immers een omgeving waarin hen niks mankeert. Hierom pleiten sommige doven ervoor dat kinderen die doof worden geboren bij horende ouders, in het kader van jeugdzorg uit huis geplaatst worden en voor de opvoeding en dagelijkse zorg toevertrouwd worden aan dove pleegouders. Deze opvatting vooronderstelt bepaalde interpretaties en waarderingen met betrekking tot onder meer de belangen en de rechten van doven, de belangen en de rechten van ouders en de relatie tussen de belangen en de rechten van kinderen en die van ouders. Maar dat geldt evengoed voor de tegenovergestelde opvatting: dat kinderen sowieso bij hun natuurlijke ouders thuis horen, ook dove kinderen bij hun horende ouders.

3. Cochleair implantaat

De technologische vooruitgang compliceert de discussies. Volgens velen is de ontwikkeling van het cochleair implantaat (CI) een uitkomst voor doven. Een CI is geavanceerde gehoorapparatuur die ervoor zorgt dat doven iets kunnen horen. De verwachting is dat bij verdere ontwikkeling van de techniek er steeds meer gehoord kan worden dankzij het CI. Niet alle doven zijn enthousiast. Eén van de zorgen onder doven is dat het bestaan van het CI nieuw voert geef aan de opvatting dat doofheid een gebrek is en gebarentaal een surrogaattaal is.

Wanneer jonge dove kinderen een CI krijgen, dan gaan de ontwikkeling van het auditief geheugen, de fonetische woordenschat, de spraak en dergelijke ten koste van het leren van gebarentaal. Krijgen oudere dove kinderen een CI, dan is intensieve hoortraining nodig om er enig profijt van te hebben. De vraag of het dat waard is –of CI deze kosten en moeiten

waard is—, is inzet van discussie waarin de verschillen van inzicht en mening terug gaan op uiteenlopende morele opvattingen over doofheid, taal, identiteit, integratie en emancipatie. Volwassen doven kunnen zelf kiezen of ze CI willen, maar dove kinderen uiteraard niet. Wie beslist voor het dove kind? Stel, het dove kind heeft dove ouders die overtuigd zijn van de meerwaarde van doof-zijn. Mogen de ouders dan voor hun kind beslissen dat het doof blijft? Of stel, het dove kind heeft horende ouders die doof-zijn als gebrek zien. Mogen de ouders dan voor hun kind beslissen dat er alles gedaan wordt om zijn doofheid zo veel mogelijk te 'verhelpen' en dat het er ook zelf alles aan zal moeten doen om hieraan mee te werken?